

*Павло Федотович Кулинич,
завідувач відділу проблем
аграрного та земельного права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор*

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Наукова проблема дерегуляції та децентралізації правового регулювання земельних відносин набула актуальності з підписанням у червні 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі — ЄС). Однак цю проблему не можна вважати такою, що «нав'язана» Україні європейським інтеграційним процесом. На нашу думку, поява дерегуляції та децентралізації в колі найважливіших проблем науки земельного права України обумовлена розвитком земельного законодавства України протягом останніх 20 років.

Як відомо, починаючи з 1991 р. основний напрям і зміст розвитку земельного законодавства України був обумовлений потребами проведення ринкової реформи в усіх сферах економічного життя країни, у тому числі й сфери земельних відносин. Відповідно, реформування земельних відносин потребувало посилення ролі держави як організатора й основної рушійної сили для забезпечення трансформації земельних відносин з усталених, але неефективних засад адміністративно-командної економіки, на засади ринкового регулювання економічних процесів. Саме з цією метою у 1991 р. був створений Державний комітет земельної реформи України, який вже у 1993 р. був реорганізований у Державний комітет земельних ресурсів України (далі — Держкомзем України).

Слід зазначити, що Держкомзем України відіграв позитивну роль у проведенні земельної реформи та реформуванні земельних відносин у всіх сферах економіки, передусім у сільському господарстві. Водночас, починаючи з кінця 1990-х років XX ст., у діяльності цього органу почали проявлятися тенденції негативного характеру. Однією з них стала надмірна концентрація владних повноважень щодо формування та розвитку земельних відносин. І хоча при підготовці у 1999–2001 рр. чинного Земельного кодексу України науковій громадськості вдалося запобігти створенню у складі Держкомзему України земельної поліції з правом проведення оперативно-розшукової діяльності, однак подальша законотворча діяльність із прийняття передбачених цим Кодексом законів була використана цим органом влади для такої концентрації повноважень у сфері регулювання земельних відносин, які не можна поєднувати в одному органі влади з мотивів конфлікту інтересів. Адже при розробці і прийнятті законів та інших нормативно-правових актів України Держкомзем України наділявся новими повноваженнями, які призвели до того, що він на початку 2000-х років повністю монополізував розвиток земельних відносин.

Концентрація зазначеним органом влади великої кількості повноважень негативно позначилася на змісті земельної політики України, обумовивши її «держкомземоцентричний» характер. Зазвичай конфлікт інтересів у сфері державного управління полягає у тому, що характер здійснення однієї функції органу влади тією чи іншою мірою залежить від іншої його функції або підпорядкований їй, а це, в кращому випадку, знижує ефективність управлінської діяльності цього органу, а в гіршому — паралізує її, не забезпечує досягнення цілей, які задекларовані у державних рішеннях як цілі діяльності відповідного органу влади.

Саме «держкомземоцентризм» у розвитку земельного законодавства призвів до того, що у першій декаді XXI ст. сфера земельних відносин в Україні стала найкорумпованішою. Земельній ко-

рупції сприяло те, що, по-перше, набуті Держкомземом України повноваження у сфері регулювання земельних відносин дозволяли йому приймати рішення з земельних питань практично без контролю з боку інших органів влади. По-друге, вчинення громадянами та юридичними особами переважної кількості юридично значущих дій щодо набуття і реалізації прав на земельні ділянки потребувало погодження посадовими особами цього органу влади.

Таким чином, «держкомземоцентризм» обумовив набуття земельним законодавством України таких рис, які можна охарактеризувати як зарегульованість земельних відносин. Під зарегульованістю ми розуміємо такий тип регулювання земельних відносин, за якого фізичні та юридичні особи, задовольняючи свої земельні інтереси, мають право вчиняти більшість юридично значущих дій у сфері використання та охорони земель за умови їх погодження з державними органами земельних ресурсів. На жаль, посадовці використовували свої повноваження щодо надання таких погоджень для отримання незаконних поборів (хабарів). Власне при прийнятті нових законодавчих актів, Держкомзем України, патронуючи цей процес, домагався створення штучних підстав для надання погоджень як засобу стягнення поборів із громадян та юридичних осіб. Отже, корупціогенність земельного законодавства України значною мірою обумовлена його зарегульованістю. Причому така зарегульованість використовувалася посадовими особами органів влади передусім у їх відносинах з найбільш платоспроможною частиною населення — представниками бізнесу.

Таким чином, дерегуляція земельного законодавства являє собою перехід до такого типу правового регулювання земельних відносин, який забезпечує зменшення кількості контактів між посадовими особами органів влади та підприємцями й іншими особами при вирішенні останніми питань набуття і здійснення прав на землю. Відповідно, суть такого типу правового регулювання полягає у зменшенні використання законодавцем при формуванні земельного законодавства таких правових засобів, як покладення обов'язків, встановлення заборон і заходів юридичної відповідальності, а також скасування необґрунтованих дозволів і документів, які вимагалися для набуття прав на земельні ділянки. Адже посадові особи органів влади використовували дотримання земельних обов'язків і заборон, а також надання дозволів, документів (довідок тощо) для створення правових ситуацій, вирішення яких забезпечувалося шляхом отримання поборів з тих, хто був суб'єктом таких прав, заборон, відповідальності, а також потребував дозволів і документів.

З підписанням Угоди про асоціацію з ЄС та, особливо, з проведенням останніх парламентських виборів в Україні розпочалася реальна робота з дерегуляції земельного законодавства. Однак слід зазначити, що ініціативу в її проведенні захопили громадські організації, які захищають інтереси крупного агробізнесу. Вони являють собою створені і добре фінансовані агрохолдингами різні аграрні асоціації, клуби, конфедерації тощо. Тому при підготовці законодавчих ініціатив, спрямованих на забезпечення дерегуляції земельних відносин, такі громадські організації враховували насамперед інтереси крупного агробізнесу. Більше того, таким інтересам не тільки був наданий пріоритет у законотворчій роботі, а й у багатьох випадках вони абсолютизувалися, ставилися вище інтересів інших учасників земельних відносин і суспільства загалом. Прикладом такої законотворчості є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» [1], прийнятий 12 лютого 2015 р. Зокрема, ним був встановлений 7-річний мінімальний строк оренди сільськогосподарських угідь та скасовані положення, які дають орендодавцеві землі можливість контролювати її використання орендарем. Цілком очевидно, що таке спрощення порядку укладення і виконання договорів оренди земель, передусім земель сільськогосподарського призначення, вигідне орендарям таких земель, але порушує конституційне право власності селян-орендодавців сільськогосподарських угідь та сприяє несенню ними матеріальних втрат. Успіх у прийнятті цього Закону надихнув його ініціаторів на нові, ще більш радикальні законодавчі розробки. Так, на початку лютого 2015 р. група народних депутатів України зареєструвала у Верховній Раді України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання корупції у сфері земельних відносин», яким передбачалося поглибити спрощення порядку набуття і здійснення земельних прав досить оригінальним способом: шляхом вилучення із Земельного кодексу України та деяких інших законодавчих актів близько 20 % статей. Таке механічне вилучення положень земельного

законодавства мало б не стільки позитивні, скільки негативні наслідки для правового регулювання земельних відносин. Тому після публічного обговорення цього законопроекту він був відкликаний із розгляду у Парламенті.

Водночас проблема дерегуляції правового регулювання земельних відносин потребує глибокого наукового аналізу та формування на його основі теоретичних засад її проведення з метою вироблення для практики орієнтирів для здійснення дерегуляції земельних відносин. На нашу думку, дерегуляцію земельного законодавства доцільно проводити не виходячи за межі, за якими стоять публічні інтереси суспільства чи територіальних громад, а також законні інтереси приватних осіб. Так, згідно зі ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною закону. Тому інтереси у спрощенні умов ведення агробізнесу не повинні призвести до скасування правових норм, які забезпечують особливу правову охорону земель.

Більше того, надмірне захоплення дерегуляцією може мати й негативні наслідки, про що свідчить досвід Грузії. У цій країні проведена дерегуляція хоча й дала поштовх для розвитку підприємництва, проте стала фактором фактичного блокування доступу грузинської продукції до ринків ЄС [2].

Безперечно, дерегуляція є найкращим способом боротьби із надмірним регулюванням земельних відносин. Однак у тих сферах земельних відносин, де його скасування неможливе в принципі, дуже важливою є децентралізація прийняття органами влади адміністративних рішень, що дозволить уникнути принаймні так званої «вертикальної інтеграції» корупції, яка наскрізь «пронизує» діяльність системи державних органів земельних ресурсів.

Саме тому після Революції гідності в суспільстві все більше усвідомлюється необхідність проведення децентралізації владних повноважень з метою подолання корупції у різних сферах економічного життя, у тому числі й у сфері земельних відносин.

Загалом проблема децентралізації повноважень набула свого відображення у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [3]. У ній зазначається, що однією з нагальних проблем розвитку місцевого самоврядування є подолання його відстороненості від вирішення питань у сфері земельних відносин. Для її вирішення пропонується надання органам місцевого самоврядування базового рівня повноважень у вирішенні питань забудови (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель), визначення матеріальною основою місцевого самоврядування майна, зокрема землі, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальної власності) та належної бази оподаткування, а також надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами у межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм і більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад.

На жаль, у практиці законотворення ці положення щодо децентралізації владних повноважень у сфері регулювання земельних відносин трактуються однобоко. Так, у переважній більшості законопроектів з цього питання, які були зареєстровані протягом останнього року, децентралізація регулювання земельних відносин зведена до механічної передачі у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ і міст більшості земель державної власності, які розташовані за межами населених пунктів.

Так, зареєстрований 8 грудня 2014 р. народним депутатом України В. Ничипоренком проект Закону України «Про внесення змін до статті 122 Земельного кодексу щодо питань надання права сільським, селищним, міським радам передавати земельні ділянки державної власності у власність або користування» передбачає, що «сільські, селищні, міські ради передають земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності, що знаходяться в адміністративних межах відповідних громад», тобто за межами населених пунктів. Однак межі територіальних громад ні юридично, ні фактично ніким ніколи не встановлювалися. Очевидно, розробник законопроекту хотів перейняти (відновити) досвід регулювання земельних відносин, який був введений Земельним кодексом України у редакції від 13 березня 1992 р. Нагадаємо, що у ст. 19 цього Кодексу йшлося про те, що сільські та селищні ради народних депутатів мали право надавати земельні ділянки у користування для всіх потреб із земель сіл та селищ, а також за їх межами

для будівництва шкіл, лікарень, підприємств торгівлі та інших об'єктів, пов'язаних із обслуговуванням населення (сфера послуг), сільськогосподарського використання, ведення селянського (фермерського) господарства, особистого підсобного господарства, індивідуального житлового, дачного і гаражного будівництва, індивідуального і колективного садівництва, городництва, сінокошіння і випасання худоби, традиційних народних промислів.

Водночас практика застосування цього Кодексу свідчить, що за межами населених пунктів сільські та селищні ради практично не надавали земельні ділянки для будівництва шкіл, лікарень, підприємств торгівлі та інших об'єктів, пов'язаних з обслуговуванням населення (сфера послуг), а також для індивідуального житлового, дачного і гаражного будівництва через відсутність попиту (заяв про надання таких земель). А всі інші земельні ділянки (для індивідуального і колективного садівництва, городництва, сінокошіння і випасання худоби, традиційних народних промислів) надавалися за рахунок земель сільськогосподарського призначення за таким принципом: у якому селі чи селищі перебувала контора (центральный офіс) сільськогосподарського підприємства, то та сільська чи селищна рада розпоряджалася його землями за межами населених пунктів.

Однак після проведеного у 90-ті роки паювання сільськогосподарських земель відбулося багатократне «перекроювання та перерозподіл земель сільськогосподарського призначення». Будучи поділеними на земельні паї середньою площею 4,1 га, великі поля колишніх колективних сільськогосподарських підприємств через механізм оренди землі перейшли у користування до великої кількості дрібніших господарств: товариств з обмеженою відповідальністю, приватних підприємств, фермерських господарств тощо. У результаті сталося так, що багато колишніх колективних сільськогосподарських підприємств припинили своє існування, були реорганізовані шляхом поділу на декілька юридичних осіб, а також перереєстровані не за місцем розташування використовуваних ними сільськогосподарських земель. Отже, «карта» землеволодінь господарств, які функціонували на початковому етапі земельно-пайової реформи у сільському господарстві в 90-х роках ХХ ст., у ХХІ ст. стала практично повністю непридатною для визначення меж так званих територій сільських і селищних рад. Отже, якщо передати повноваження щодо розпорядження державними землями за межами населених пунктів сільським, селищним і міським радам, як пропонується здійснити практично в усіх законопроектах із питань децентралізації у сфері регулювання земельних відносин, то доведеться відшукувати чималі кошти або на встановлення меж територій сільських, селищних та міських рад за межами населених пунктів, або ж думати, за чий рахунок провести розмежування земельних ділянок державної та комунальної власності. Однак і те, й інше є дуже дорогою затією.

Якщо ж такі межі не встановлювати, то ймовірними будуть ситуації, коли: 1) дві сусідні територіальні громади прийматимуть рішення про надання однієї й тієї самої земельної ділянки у власність чи користування різним фізичним чи юридичним особам, що автоматично ставить під сумнів легітимність набутих ними прав на землю; 2) виникатимуть спори між сусідніми територіальними громадами щодо віднесення земель (земельних ділянок) за межами населених пунктів до повноважень тієї чи іншої територіальної громади (ради); 3) власники (користувачі) земельних ділянок, що накладаються, будуть оскаржувати рішення сільських, селищних та міських рад, територія поширення повноважень яких на землі комунальної власності не розмежована (не встановлена у землепорядній документації та на місцевості).

Водночас питання проведення децентралізації повноважень органів влади у сфері розпорядження землями державної власності є на часі. Адже в попередні роки мала місце зворотна тенденція у законодавчому забезпеченні владних повноважень органів державної влади у сфері розпорядження землями державної власності. Як відомо, Законом України від 6 вересня 2012 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» [4] розпорядження державними землями сільськогосподарського призначення було передане Державному земельному агентству України (нині — Державна служба України з питань геодезії та кадастру) та його територіальним підрозділам обласного рівня. Практика довела необґрунтованість такого законодавчого рішення. Адже, наприклад, для отримання у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства селянинові доводиться їхати щонайближче в «область» (до обласного центру). Тому вважаємо, що заслуговує на увагу з боку законодавця проект Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу

України (щодо децентралізації повноважень органів виконавчої влади в сфері земельних відносин)» № 1452, внесений на розгляд Верховної Ради України народним депутатом України Я. Москаленком. Законопроект передбачає, по-перше, повернення повноважень щодо розпорядження державними землями сільськогосподарського призначення від органів земельних ресурсів до органів влади загальної компетенції — районних державних адміністрацій, по-друге, розширення повноважень останніх у частині розпорядження такими землями.

Однак наділення повноваженнями щодо розпорядження державними землями «правильного органу влади» не є і не може бути панацеєю вирішення проблеми корупції у земельній сфері. Для її подолання та запобігання у майбутньому вважаємо доцільним кардинально вдосконалити «технологію» прийняття органами влади рішень щодо землі. По-перше, вважаємо за необхідне законодавчо ввести реєстр заяв зацікавлених осіб на отримання земельних ділянок у власність чи користування, а також встановити правило, згідно з яким заяви, подані раніше, підлягають розгляду раніше від заяв, які подані пізніше. По-друге, з усіх рішень органів влади про надання земельних ділянок доцільно зняти законодавчу вуаль «персональних даних», розголошення яких не допускається, та надати таким рішенням статус відкритої для широкої громадськості інформації. З цією метою доцільно, на наше переконання, ввести у закон зміни, які б зобов'язували органи влади розміщати на своїх офіційних веб-сайтах всі рішення щодо передачі земель державної та комунальної власності у приватну власність чи у користування громадянам і юридичним особам. Цілком очевидно, що доступність широкій громадськості рішень щодо розпорядження землями державної власності зменшить «корупційний запал» посадових осіб та їх «клієнтів». По-третє, з метою спрощення умов ведення агробізнесу уявляється доцільним більше уваги приділяти вдосконаленню технології прийняття рішень у сфері регулювання земельних відносин шляхом забезпечення прозорості та відкритості дій органів влади, реальному застосуванню у практиці надання дозволів на вчинення юридично значущих дій принципу мовчазної згоди, а також розширенню сфери застосування електронної форми документообігу. На нашу думку, це сприятиме подоланню корупції у земельних відносинах.

Крім того, з метою посилення контролю з боку сільських і селищних рад за забудовою прилеглих до сіл і селищ земель об'єктами промислового та іншого неаграрного призначення вважаємо доцільним встановити навколо таких населених пунктів зони пріоритетного сільського розвитку. Правовий режим таких зон має передбачати, що будь-яке будівництво на їх території об'єктів промислового, торгівельного, транспортного та іншого характеру може здійснюватися лише з дозволу відповідних територіальних громад та за умови внесення забудовником до бюджету відповідної сільської чи селищної ради певних коштів на потреби соціально-економічного розвитку сіл і селищ. Зовнішня межа зони пріоритетного сільського розвитку може проходити на відстані від 5 до 15 км від межі населеного пункту, залежно від густоти поселенської мережі відповідного регіону. З метою реалізації вказаних пропозицій доцільно розробити та внести відповідні зміни і доповнення до Земельного кодексу України, а також до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про регулювання містобудівної діяльності».

Водночас Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачене вжиття заходів щодо подолання надмірної подрібненості територіальних громад з метою підвищення матеріально-фінансової бази їх діяльності. Причому укрупненням територіальним громадам, які включатимуть у середньому 4–10 населених пунктів і територію за їх межами, планується надати статус адміністративно-територіальної одиниці. Цілком очевидно, що це вимагатиме визначення і закріплення на місцевості меж територій місцевих громад як адміністративно-територіальних одиниць. Проте ми вважаємо, що така реформа не повинна призвести до позбавлення прав та ігнорування законних інтересів жителів невеликих населених пунктів, особливо сільських поселень. Тому реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні доцільно провести так, щоб воно забезпечувало права і законні інтереси дрібних сільських поселень у питаннях регулювання земельних відносин.

Список використаних джерел

1. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)* : Закон України від 12 лютого 2015 р. № 191-VIII // Офіційний вісник України. — 2015. — № 25. — Ст. 721.
2. *Азархіна О.* Дерегуляція аграрної галузі та стандарти ЄС. Обережний вибір [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/04/1/7032497/>.
3. *Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіційний вісник України. — 2014. — № 30 — Ст. 831.
4. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності* : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5245-VI // Офіційний вісник України. — 2012. — № 78. — Ст. 3152.

Кулинич П. Ф. Дерегуляція і децентралізація як ціннісні орієнтири розвитку земельного законодавства України на сучасному етапі

Аналізуються дерегуляція та децентралізація правового регулювання земельних відносин як нові правові феномени розвитку земельного законодавства України, покликані знизити рівень корупції у земельних відносинах. Доводиться, що під дерегуляцією земельного законодавства слід розуміти такий тип правового регулювання земельних відносин, який передбачає істотне зменшення застосування таких правових засобів, як заборони, юридичні обов'язки, отримання дозволів на вчинення дій щодо набуття та здійснення прав на земельні ділянки. Акцитується увага на тому, що застосування дерегуляції має свої межі, які визначаються сферою дії законодавчо закріплених публічних інтересів суспільства та сферою реалізації прав і законних інтересів приватних осіб. Надається критична оцінка законодавчих ініціатив, які передбачають передачу повноважень щодо розпорядження землями державної власності від органів державної влади до органів місцевого самоврядування — сільських, селищних та міських рад. Доводиться, що з метою подолання корупції у діяльності органів влади щодо розпорядження землями державної власності за межами населених пунктів доцільно істотно вдосконалити порядок прийняття органами влади рішень щодо передачі земельних ділянок юридичним та фізичним особам у власність і користування.

Ключові слова: земля, органи влади, повноваження, корупція, дерегуляція, децентралізація.

Кулинич П. Ф. Дерегуляция и децентрализация как ценностные ориентиры развития земельного законодательства Украины на современном этапе

Анализируются дерегуляция и децентрализация правового регулирования земельных отношений как новые правовые феномены развития земельного законодательства Украины, призванные снизить уровень коррупции в земельных отношениях. Доказывается, что под дерегуляцией земельного законодательства следует понимать такой тип правового регулирования земельных отношений, который предусматривает существенное уменьшение применения таких правовых средств, как запреты, юридические обязанности, получение разрешений на совершение действий по поводу приобретения и осуществления прав на земельные участки. Акцентируется внимание на том, что применение дерегуляции имеет свои пределы, которые определяются сферой действия законодательно закреплённых публичных интересов общества и сферой реализации прав и законных интересов частных лиц. Дается критическая оценка законодательных инициатив, предусматривающих передачу полномочий по распоряжению землями государственной собственности от органов государственной власти к органам местного самоуправления — сельским, поселковым и городским радам. Доказывается, что с целью преодоления коррупции в деятельности органов власти по распоряжению землями государственной собственности за пределами населённых пунктов целесообразно существенно усовершенствовать порядок принятия органами власти решений по вопросам передачи земельных участков физическим и юридическим лицам в собственность и пользование.

Ключевые слова: земля, органы власти, полномочия, коррупция, дерегуляция, децентрализация.

Kulinich P. Deregulation and decentralization as value guideline for development of land legislation of Ukraine at present stage

Deregulation and decentralization of legal regulation of land relations as new legal phenomena of development of land legislation of Ukraine are aimed at decrease of level of corruption in land relations are analyzed. It is proved that deregulation of land legislation should be considered as such type of legal regulation of land relations which is based on substantial decrease of use such legal means like prohibitions, legal responsibility, liability, permissions for requirements and realization of rights to land plots. Attention is paid on the point that deregulation has its limits which are defined by sphere of display of legislatively defined public interests of society as well as by sphere of realization of rights and legal interests of private persons. Critical estimation of the

legislative initiatives which aimed at passage of power authority regarding disposal of the land from state bodies to local self-government bodies — village, town and city councils is given. It is proved that to fight corruption in power body's activity on disposal of state owned land outside of settlements needs to improve an order of adoption by power body's decisions on transfer of state land into private ownership and use of citizens and legal entities.

Key words: land, bodies of power, authority, corruption, deregulation, decentralization.

УДК 340.1

*Наталія Миколаївна Пархоменко,
вчений секретар Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України*

ЦІННІСНІ ВИМІРИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ПРОСТІР

16 вересня 2014 р., коли Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС (далі — Угода), розпочався черговий етап інтеграції України у європейський правовий простір, початком якого було набуття членства в Раді Європи у 1995 р.

Термін «інтеграція» походить з латини (*integratio* — з'єднання окремих частин у загальне, ціле, єдине). Відповідно, інтеграція України до європейського співтовариства означає приведення всіх складових правової системи України до стандартів ЄС згідно з певними принципами. Інтеграція передбачає проведення низки заходів: адаптація законодавства України до законодавства ЄС; забезпечення прав людини; економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС; політична консолідація та зміцнення демократії; адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС; культурно-освітня і науково-технічна інтеграція; регіональна інтеграція України.

Набувши членства у Раді Європи, Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства на основі норм і стандартів Ради Європи, зокрема, прийняти відповідні закони та приєднатися до низки конвенцій. Основною статутною умовою для вступу країн до Ради Європи є визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основні свободи людини всім особам, які перебувають під її юрисдикцією, та ефективно співпрацювати з іншими державами з метою досягнення цілей Ради Європи. У розвиток цього було ухвалено спільну програму Комісії європейських співтовариств та Ради Європи щодо реформування правової системи, місцевого самоврядування та удосконалення системи правозастосування в Україні.

Нині, через 20 років після набуття членства в Раді Європи, з огляду на проведену роботу, можна говорити про дійсність намірів України.

Зокрема, було зроблено: прийнято Конституцію України (1996 р.), Кримінальний (2001 р.) та Кримінальний процесуальний кодекси (2012 р.), Цивільний (2003) та Цивільний процесуальний кодекси (2004 р.) — всього близько 16 кодексів; закони України «Про вибори народних депутатів України» (2011 р.) та «Про політичні партії в Україні» (2001 р.); ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1997 р.), Концепцію судово-правової реформи в Україні (1992 р.) та ін. З часу набуття чинності Конституцією України 1996 р. Верховна Рада України прийняла всього 2 184 закони, з них: первинних — 593 (27,2 %), законів про внесення змін до чинних законів — 1 591 (72,8 %) [1, с. 10–11], сутність і зміст яких було сформульовано